

ETAREN ARMAGABETZEAN ETA DESEGITEAN EUSKO JAURLARITZAK EGINDAKOAREN DESKRIBAPENA ETA BALORAZIOA TXOSTENA

**BIGARREN ZATIA.
BALORAZIOA
AZKEN GOGOETAK
ETA ONDORIOAK**

1. AZKEN GOGOETAK

ETAk indarkeria behin betiko etetea ezagutu eta berretsi ondoren 2011ko urrian, Eusko Jaurlaritza X. Legegintzaldiaren hasierarekin, 2012ko abenduan, ETaren amaieran eragin eragin-korra eta positiboa egiten saiatu zen. Ahalegin honen garapen kronologikoa da orain arte deskribatu dena eta hau da ondorio hauen abiapuntua. Emaitza aztertu eta baloratu egin behar da, eta baita ETari buruzko azken irakurketa bat eskaini ere, bere behin betiko desagertzearen esanahiaren araber.

Balorazio hau merituen leporatzeko edonolako asmotik aldendu egiten da. Ez dago hartaz jabetzeko "garaipenik". Inork ez luke irakurketa garailerik egin beharko bere ekarpenaz. ETaren amaiera beranduegi dator. Aurretik emaitzik eman ez zuten alferrikako saiakeren eta entseatutako estrategien zerrenda amaigabe baten ondorioa da. Nekearen ondorioa da. Bere amaieraren eragile katalizatzaile nagusia

ETAren beraren burugogorkeria da bere esistentzia eta ekintza terrorista luzatzeko, logika guztia- ren kontra.

1.1. EUSKO JAURLARITZAK IZANDAKO ZEREGINAREN INGURUAN

1.1.1. Aldiak

Aurreko guztia esanda, hiru aldi aipatuko genituzke, hiru indargune desberdin eduki arren, Eusko Jaurlaritzaren ekarpen lerro berdina definitzen dutenak ETaren armagabetze- eta desegite-prozesuan. Zentzu hone- tan, lehen fase bati buruz hitz egin zitekeen, *Aldez aurretiko jarrera irekiaren aldia*; bigarren bati buruz, *Lankidetzaz Zorrotzeko aldia*; eta hirugarren bati buruz, *Baieztapen Etikoaren aldia*.

Lehendabiziko aldia,

Aldez aurretiko jarrera irekiaren aldia

Aldi hau, X. Legegintzaldiaren hasieratik, 2012ko abenduan, 2014ko martxora zabaltzen

da. Iñigo Urkullu Lehendakariak EAJko presidente gisa izan zuen jardueratik ETaren amaieran jarduera erraztailea edo bitartekaria garatzen zuten nazioarteko hiru aktore-taldeekin harremanak zeuzkan: Harremanetarako Nazioarteko Taldea (GIC), Hegoafrikako Brian Currin abokatua buru zuen taldea; Centre for Humanitarian Dialogue (CHD), Jonathan Powell buru zuena, eta Nazioarteko Egiatzatze Batzordea (CIV), Ram Manikkaligam buru zuena.

2013ko lehen seihilekoan zehar nazioarteko aktore hauekin izandako harremanetatik, eta Ezker abertzaleko ordezkariekin edukitako zuzeneko bileretatik, bereziki ekainean eta udan zehar, aurreikus zitekeen ETAk eta Ezker abertzaleak, denbora gutxian, eurengandik espero zitezkeen urratsak ematen jarraituko zutela indarkeriaren behin betiko amaiera ordenatua emateko.

Itxuraz, horrez gain, ETAk eta Ezker abertzaleak egin behar zutenari buruzko diagnostikoan

bat-etortze bat zegoen. Bitartekariak zein Ezker abertzaleko buruzagiak zein Eusko Jaurlaritzako Lehendakariak hiru puntutan bat zetozen:

- PPren Gobernuaren jarrera ezagututa, ezin zitekeen ezer espero Espainiako Gobernuaren eta ETaren edo Ezker abertzalearen arteko aldebiko harreman-esparru batetik.

- PPren Gobernuaren inplikazioa espero ezin zen neurrian, ETak eta Ezker abertzaleak eman behar zituzten urratsak batez ere.

- Urrats horiek armagabetzearekin eta desegitearekin, espetxe-legediari buruzko estrategia-aldaketarekin eta iraganari buruzko irakurketa kritikoarekin zuten zerikusia.

Analisian bat-etortze bat zegoen; baina baita denboretan ere: urrats horiek lehenbailehen eman behar ziren. 2013ko udan zehar urrats horiek emango zirela eta azkar emango zirela, ondorengo hilabeteetan emango zirela iragartzen zuten Nazioarteko bitartekariak zein Ezker abertzaleko buruzagiek.

Aldi eta testuinguru horretan, Eusko Jaurlaritzak, nazioarteko bitartekariak zein Ezker abertzaleari berari, alde aurretiko jarrera irekia eskaini zien prozesua laguntzeko eta erakundeen ikuspegitik beharrezkoa eta egokia izan zitekeen hartan kolaboratzeko.

Aldez aurretiko jarrera irekiaren aldi hau, neurri batean, lankidetzaren sineskoraren aldia izan zen. Hala ere, ekintzak egiaztatzen joan ziren errealitateak ez zuela aurreikuspenekin bat egingo. Zenbait zantzu iradokitzen hasi ziren ETarengandik espero zitekeen urratsen segida ez zela emango nazioarteko bitartekariak eta Ezker abertzaleak berak iragarrita bezala eta esandako epeetan.

Agian lehendabiziko keinueko bat 2013ko irailean ETak Lehendakariari igorri zion gutuna izan zen. Lehendakariak berak ETaren amaiera ordenatuari laguntzeko eta babesteko eskaintzari deskalifikazioz betetako idatzi baten bidez erantzuten zitzaion, eta are okerrago, hurrengo urratsak emateko baldintzak ezarriz: erakunde sozialen, sindikalen, politikoen eta instituzionalen magma eraikitzea behin betiko eta eguterik gabeko ETaren balizko amaiera-prozesuaren laguntza-estrategia gisa jokatu beharko lukeena.

ETA ez zegoen heldua eta prozesua luzatuko zenaren behin betiko seinalea ETaren 2014ko otsailaren 21eko “*miniarmagabetzea*” izan zen, Ram Manikkalgam-ek Bilboko Carlton Hotelean eszeneratutakoa izan zen. Eusko Jaurlaritzari “urrats handi” bat bezala iragarritako “keinua” eta gero benetan tamaina txikiko zerbait izan zena, dimentsioaren ikuspegitik.

Lehendakariaren eta Eusko Jaurlaritzaren jarrera ordura arte *Aldez aurretiko jarrera irekia* zela ziurtatzen duten hiru ekintza honakoak dira: lehendabizi, nazioarteko bitartekariak eskatutako gestioak eta Eusko Jaurlaritzak garatu zuena mota guztietako eragileekin, emango zen “armagabetzearen” urratsari begira aldeko giroa bultzatu asmoz; bigarrenik, iragarpenaren egun berdinean Lehendakariak berak eskaini zuen prentsaurreako nazioarteko bitartekariaren lana bermatuz eta “keinua” babestuz, nahikoa ez bazen ere norabide onean bideratuko urrats gisa; eta hirugarrenik, Lehendakariaren presentzia Madrilen Nazioarteko Egiaztatze Batzordeko kideak Auzitegi Nazionalera deklaratzera deitu zituztenean.

Bigarren aldia,

Lankidetzaren Zorrotzeko aldia

Aldi hau 2014ko martxo-tik 2018ko maiatzaren 4ko desegitearen iragarpenera arte luzatu zen. 2014ko otsaileko ETaren “*miniarmagabetzea*”k eragindako etsipen itzelak eta nazioarteko bitartekariak edo Ezker abertzaleko buruzagiek egun haietan gertatuko zenari buruz egindako iragarpenen zati handi bat ez betetzeak Eusko Jaurlaritzaren *Aldez aurretiko jarrera irekia* ñabartu egin zuten.

Bi gertakariak eragin zuzena eduki zuten horretan.

Lehendabizi, ez zela publiko egin agindutako ETAREN komunikatua lehen keinu hura armagabetze “atzerazina, baldintzarik gabea, behin betikoa eta osoaren” borondatearen adierazlea zela berresten. Bigarrenik, frustrazio kolektibo hartatik aste gutxitara Jonathan Powell-en Centre for Humanitarian Dialogue erakundeak Eusko Jaurlaritzara zuzentzen da bere babesa eskatzeko nazioarteko ekitaldi berri baterako, “Aiete II” baterako, 2014ko ekainean edo uztailean ospatzeko.

Ekitaldi hura ETAREngandik itxaroten ari ziren behin betiko urratsen batek lagunduko ote zuten galdetu zuten Eusko Jaurlaritzak. Erantzuna anbigua eta luzamenduzkoa izan zen. Asteek aurrera egin ahala frogatu ahal izan zen nazioarteko bake-prozesuaren eszenografia berriro sortzen saiatu nahi zela, eduki errealik gabea zen arren. ETA asebetetzea zen kontua nazioarteko bake-prozesuaren fikziozko eszenografia eskainiz.

Erantzuna garbia izan zen. Eusko Jaurlaritzak ez zuten babestuko ezta parte hartuko ere bertan ETARI eta Ezker abertzaleari ematea zegozkien behin betiko urratsen bat emango zenaren bermerik ez zuten inongo ekitaldietan: behin betiko armagabetzea eta desegitea, espetze-politikaren eremuan estrategia-aldaketa, iraganari buruzko gogoeta kritikoa.

Une horretatik aurrera, bigarren aldi bat zabaldu zen, *Lankidetza Zorrotzeko aldia*. Eusko Jaurlaritzak egiaztatu zuten

ETA bere amaieraren inguruan espekulatu egingo zuela. Logika guztiaren kontra, prozesua atzeratu egingo zen. Edozein behatzaile ez oso zailduak iragarri ahal izango zuten une hartan urrats haiek zenbat eta gehiago atzeratu, okerragoak izango zirela hauek emateko baldintzak. Dena den, oraindik denbora gehiago atzeratuko ziren.

Bitartekariak eta Ezker abertzaleko buruzagiek erabiltzen zuten justifikazioa atzerapena azaltzeko hauxe zen: ETAN sentikortasun desberdinak zeudela eta batera aurrera egiteko denbora behar zutela. Hau beti eta leku guztietan erabili izan den aitzakia izan da ez mugitzeko, eta Ezker abertzaleak bere historian zehar sarritan erabili izan duena.

Hilzorian zegoen ETAREN barne zatiketek, noski, eraginen bat eduki zezaketen baina faktore horren eragina nekez harrapatuko zuten atzerapenak azaltzen zituzten arrazoi guztien herena. Lidergo sendoaren eta ausartaren falta urrats horiek behingoz sustatzeko, atzerapenen azalpenaren beste zati oso garrantzitsua adierazten zuten. Denborak berretsi egingo zuten, beste behin ere, arrazoi horien azken herena, agian nagusia, ETAREN amaiera politikoki erabiltzeko tentazioarekin zuela zerikusia.

ETAk ezin zuten negoziatu Estatuarekin. ETAk bere amaierarekin “negoziatzen” jarraitu nahi zuten. Beren buruekin negoziatzen zuten, bitartekariekin negoziatzen zuten eta euskal erakundeekin, euskal alderdi politikoeekin, euskal

eragile sozialekin eta gizartearekin berarekin negoziatu nahi zuten.

Nazioarteko bitartekariak anbigualentziaz jokatzen zuten eta, neurriren batean, joera nagusiari jarraitzen zioten, prozesua atzeratzeko ETAREN aitzakia, modu batera edo bestera, onartuz. Eusko Jaurlaritza ez zegoen prest joko honetan parte hartzeko eta garbi adierazi zuten 2014ko martxotik aurrera nazioarteko bitartekarien hiru taldeekin izandako bilera askotariko guztietan eta bakoitzean. Eusko Jaurlaritzak eraginkorrak eta errealak izango ziren urratsak baino ez lituzke babestuko. Posizio berdina adierazi zitzaizen Ezker abertzaleko eta ETAKO buruzagiei, zuzenean edo nazioarteko bitartekarien bidez.

Eusko Jaurlaritzak eszenategi horretan pisu bat zeukan eta hori baliatu egin zuten. Batetik, nazioarteko bitartekariak Eusko Jaurlaritzaren babes instituzionala baino ez zuten. Babes hori behar zuten. Izan ere, zenbait bitartekariak (CIV y CHD) ETARI eta Ezker abertzaleari behin eta berriz azaldutako baldintza bat beren lanarekin aurrera jarraitzeko Eusko Jaurlaritzaren –eta, bereziki, Lehendakariaren– babesa edukitzea zen.

Testuinguru horretan, Ezker abertzaleak Eusko Jaurlaritzaren beharra zeukan nazioarteko bitartekariak behar zutelako, eta baita babes hori ez edukitzean, emango zen edozein urrats ETAREN amaieran bere bakardadea utziko zuelako agerian eta bere sinesgarritsuna minimoa izango litzatekeelako.

Eusko Jaurlaritzak eragin ahalmena balioan jartzen saiatu zen hurrengo lau urtetan gertatu zen guztian. Bere pisua baliatu egin zuen nazioarteko bitartekariekin modu aktiboan eta bukaerara arte kolaboratuz. Armagabetzean, Espainiako Gobernuarekin eta Frantziako agintariekin harremanetarako funtsezkoa izan zen. Desegitean, erakundeen babes esparru argi, kritikoa eta eduki garbiei baldintzatu osatu zuen.

Eta bere pisua baliatu zuen desadostasunak eta tentsioak mantenduz nazioarteko bitartekariekin eta Ezker abertzalearekin. *Lankidetza Zorrotz* horrek ETAREN armagabetzea eta desegitea behin betikoak izaten eta ETAREN amaieraren dosifikazio, eszenaritze eta gestio politikoko maniobra taktikoetan zein estrategikoetan gehiago ez atzeratzen lagundu zuen.

Hirugarren aldia,

Baieztapen Etikoaren aldia

Aurreko bi aldietan gain-jarritako aldia da eta aldi guztian luzatzen da. Eusko Jaurlaritzak bake eta bizikidetza arloan hartuko duen printzipio etikoa argi finkatzen duten bakerako bi plan estrategikoetan espresuki adierazten da. Dena den, presentzia berezia dauka apirilaren 8ko armagabetzearen eta maiatzaren 3ko eta 4ko desegitearen une gorenetan.

Adierazi den bezala, 2014tik aurrera egiaztatu ahal izan zen ETAREN amaieraren epeak "kudeatu" egingo zirela. Prozesuak

atzerapenak eta espekulazioak jasango zituen. Modu paraleloan, egiaztatu ahal izan zen ez ETA ez Ezker abertzalea ez zeudela helduak ETAREN giza eskubideen urraketek ekarri zutenaren gutxieneko irakurketa kritikoa eskaintzeko gizarteari eta biktimei.

Ez hori bakarrik, aldi berean egiaztatu ahal izan zen ETAREN armagabetzea eta desegitea aurkezteko prestatzen ari ziren eraikuntza diskurtsiboak eta eszenografikoak, bere iragana lausotu ez ezik atze-oihal bezala "keinu handiaren" epika edukiko zuketela, hau da, 60 urteren ondoren "aldebakartasunez" ETA armagabetzea eta desegitea ekarriko lukeena, kasik deseginda zegoenean.

Helburu hau, etikoki, politikoki eta demokratikoki onartezina izateaz gain, geure gizartearen gehiengoaren sentikortasunetik aldentzen zuen ETAREN armagabetzea eta desegitea. Eusko Jaurlaritzak bi erabaki garrantzitsu hartu zituen. Lehendabizikoa, ahal zen guztian laguntzea, armagabetzea eta desegitea serioak, behin betikoak eta atzeraezinak egiten. Bigarrena, inguruan etikoki osagai zalantzarriak edukiko zituen ETAREN armagabetzearen edo desegitearen inongo eszenografian parte ez hartzea.

Bi gertakarietan, bere jarrera modu garbian eta banatuta adieraztea erabaki zuen Eusko Jaurlaritzak, ETAREN amaiera lagundu behar zuen osagai etikoa eta politikoa azpimarratzeko. Armagabetzeari dagokionez, Baionan antolatutako ekitaldietan parte ez hartzen eta martxoaren

18ko eta apirilaren 8ko adierazpenekin egin zuen. Desegiteari dagokionez, Kanbon egin ziren ekitaldietan parte ez hartzen eta Uxue Barkos Nafarroako Presidentearekin batera aurkeztutako Bertizeko Adierazpenaren bidez egin zuen.

Eusko Jaurlaritzaren jarrera politiko eta instituzional honek mezu propioa eta desberdindua eskaintzea baimendu zuen non osagai etikoa eta ETAREN biktimek merezi zuten aitortza ez zitezen geratu eremu osagarri edo apaingarri hutsean, eta isla instituzional argia eta nagusia izan zezaten.

2. ONDORIOAK

2.1. EUSKO JAURLARITZAK HARTUTAKO JARRERAREN ERAGINARI BURUZ

Azken ondorio gisa, ETAREN armagabetzeari eta desegiteari dagokionez, Eusko Jaurlaritzak garatutako politikaren ondorioa zein izan zitekeen baloratu behar da puntu honetan.

Eusko Jaurlaritzaren babesa nazioarteko bitartekariari espekulaziorik gabeko mugimenduetara baldintzatu egon zen beti. Hori izan zen baita Ezker abertzaleari, tokiko erakundeei, eta adierazpen publikoen bidez Parlamentuan, elkarrizketetan edo komunikabideen aurreko agerraldietan, etengabe zuzendutako mezua. Eusko Jaurlaritzak ETAREN armagabetzean eta desegitean modu positiboan eragiteko konpromiso aktiboa hartu zuen.

Eragin honek ondorio hauek izan zituen:

1. ETAk garatutako armagabetze-eredua (2014ko abenduaren 21ean, Eusko Jaurlaritzak egindako proposamenaren oso antzekoa izateaz gain) legezkoa, behin betikoa eta baldintzarik gabea izan zedin lagundu zuen beste eragile batzuekin batera.

2. Armagabetzean dosifikazio gehiago eta neurri gabeko parafernaliak urrats honi geratzen zitzaion sinesgarritasun gutxia kentzea ekiditen lagundu zuen beste eragile batzuekin batera.

3. Desegitean dosifikazioak eta bere desagerpena ondorio errealik gabe utziko zituzten termino zalantzarrietan edo nahasietan ez iragartzea ekiditen lagundu zuen, beste eragile batzuekin batera.

4. Espetxe-legediari dagokionez, presoek, bere inguruak eta Ezker abertzaleak bere estrategia aldatzen eta honek espetxe-onuren eta gradu aldaketan esparruan eskaintzen dituen aukerak atzera ez botatzen uzten lagundu zuen beste eragile batzuekin batera eta atzerapen askorekin.

5. ETaren desagertzea ondorio sozial eta politiko eraldatzaileak eduki zitza bezalako iraganari buruzko gogoeta kritiko nahiko argi batek lagunduta egotea bultzatu zuen baina ez du lortu momentuz, oraindik egiteke dagoen zerbait izanik.

6. Ikuspegi etiko-politiko-tik, Eusko Jaurlaritzak praxi eta diskurtso propioa eta bereizgarria

eratu eta honen buru izan zen, euskal gizartearen gehiengoaren sentikortasuna ordezkatzen saiatu zena oroimenezko sinkretismoa edo ETaren –853 hildakoen arrastoa utzi duen erakunde terrorista baten– amaieraren goraipean etikoa ezartzeko asmoen aurrean.

7. Bi legegintzaldietan zehar eta bake, bizikidetzeta eta giza eskubideen bi planen kudeaketa ordenatuaren bidez, indarkeriaren amaiera ordenatuaren eta Gizartea Elkartzearen helburua zuen eremu guztietan –baita ETaren armagabetzearen eta desegitearen eremuetan ere– esku-hartze integralerako politika egonkorra, iraunkorra eta sistematizatua garatu zuen Eusko Jaurlaritzak.

2.2. ETAREN AMAIERAREN ESANAHARI BURUZ

Indarkeria erabiltzea beste pertsona batzuen giza eskubideak urratzeko ahalmenarekin sentitzea da, norbere burua beste gizaki baten bizitzaren jabe ikusteko bezain boteretsu sentitzea. Indarkeria erabiltzea, azken finean, bizitzaren eta heriotzaren aurrean erabakitzen duen jainko bat sentitzea bezala da.

Indarkeria edo terrorismoa erabiltzea akats desegokia eta errotikakoa da. Akats etikoa, politikoa eta demokratikoa. Inor ez da jainkoa. Inork ezin ditu beste pertsonen giza eskubideak erabili. Giza eskubideak ezin dira erabili.

Indarkeria erabili zutenek edo hau babestu zutenek pentsatu zuten beste pertsona batzuen bizitzari buruz erabaki zezaketela “maila goreneko

helburuen” defentsak horretarako legitimatzen zielako. ETA akatsa izan zen goitik behera.

Inoiz ez zuen existitu behar. Antzeko deribarrik inoiz gehiago ez litzateke errepikatu beharko. Hau da pedagogia etikoaren mezua errealitate hau pairatu genuen belaunaldientzat eta, modu berezian, datozen belaunaldientzat geratzen den mezua.

Helburu politikoak edo erlijiosoak lortzeko edo edozein kausa defendatzeko indarkeria erabiltzea akats etikoa da, gizaki bat beste pertsonen bizitzaren eta osotasunaren gainean boterearekin sentitzea behar duelako.

Gizakia ez da objektu bat eta duen bizitzeko eskubidea ezin da erabili kausa baterako bitarteko gisa. Gizaki guztiek giza duintasun berdina dute, beren izaera mugatuak, beren ahalmen bakar eta errepika ezinek eta beren bizitza propioa garatzeko kontzientziak markatua.

ETaren amaierak aurreko ondorioak indartzen ditu. ETaren amaiera inoiz existitu behar ez zuenaren berrespina da. Indarkeria erabiltzea –helburu politiko batekin, beste pertsona batzuen giza eskubideak urratzeko ahalmenarekin sentitzea– lehendabizi zentzugabekeria etikoa, bigarrenik akats politiko izugarria, eta hirugarrenik alferreko helburu kaltegarria dela berresten du.

